

UPPSALA
UNIVERSITET

forskning om NR 4/2012
funktionshinder pågår

Samarbete bättre för barnens bästa

sid 6–7

ADHD-anpassa
pedagogiken

Sid 2–3

Smarta textilier
hjälp

Sid 4–5

Många nöjda
med handläggare

Sid 8

Det saknas i stor utsträckning både effektiv pedagogik och utvärdering av den pedagogik som används för elever med ADHD-diagnos. Istället har ett medicinskt synsätt stort inflytande även i klassrummet. Det är inte säkert att det är till elevernas bästa.

ADHD: pedagogiken motverkar sitt syfte

Lärarna i skolan skulle behöva bli bättre

på att hjälpa elever med ADHD.

Då skulle eleverna med ADHD

kunna lyckas bättre i skolan.

Antalet personer som får diagnosen ADHD har ökat på senare år. Förskrivningen av läkemedel mot ADHD har också ökat. Hos både barn och vuxna har den nästan fyrfaldigats på fem år. Diagnosen ställs ofta i barnåren.

Diagnoser som ADHD och DAMP har också varit slagträn i en bitvis hetsig debatt om vad diagnoserna egentligen säger. I vilken utsträckning är exempelvis ADHD en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, och i vilken utsträckning representerar den ett beteende som uppstår i en social miljö som inte fungerar för den diagnosticerade?

PROBLEMATISERA ADHD I SKOLAN

En plats där detta ställs på sin spets är skolan. Adriana Velasquez har följt en liten särskild undervisningsgrupp med barn med ADHD-diagnos på en grundskola. Resultaten finns publicerade i hennes avhandling *AD/HD i skolans praktik – En studie om normativitet och motstånd i en särskild undervisningsgrupp*, som tidigare i år lades fram vid Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet.

– Jag ville nyansera den polarisering som har uppstått mellan neuropsykiatris-

ka och sociala aspekter av ADHD. I praktiken så tolkas ADHD nästan alltid som en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Det kan mycket väl finnas biologiska faktorer bakom ADHD. Men när jag observerar barnen i deras miljö i skolan så ser jag att det finns mycket mer som kan hjälpa till att förklara vad ADHD handlar om. Jag ser sociala processer som har en stor betydelse för pedagogiken och som man inte tar så mycket hänsyn till när barnen får sin diagnos.

Adriana Velasquez tror att skolan skulle kunna ge dessa barn betydligt bättre

förutsättningar för lärande genom att ändra den pedagogiska praktiken i klassrummet.

SE ELEVENS MÖJLIGHETER

Fokuseringen på ADHD som neuropsykiatrisk funktionsnedsättning gör att lärarna i den grupp Adriana Velasquez studerade ofta agerade utifrån att barnen är problemet. Lärarna riktar ofta in verksamheten i klassrummet på att kontrollera och ändra beteendet hos de ”besvärliga” barnen. Det gjorde de exempelvis genom att tillrättavisa, straffa eller hota att straffa eleven, och även genom att ignorera de beteenden som ansågs som problematiska hos barnet.

Det leder till en upptrappning av elevens motstånd, lärare och elev hamnar i en ond cirkel, där de inte kan hitta en utväg. Det problematiska elevbeteendet uppstår alltså i konkreta sociala sammanhang i undervisningen. Både lärarna och eleverna är med och skapar dessa sammanhang, som leder till problemen. Men problemen tillskrivs i slutändan enbart eleven.

Det kan finnas andra sätt att hantera dessa sociala sammanhang. Adriana Velasquez ger ett exempel från sin forskning.

– Jag redovisar bland annat ett exempel med en elev som inte kunde börja skriva en berättelse. Läraren började att hota eleven med utvisning. När läraren såg reaktionen ändrade hon sitt sätt att bemöta eleven. Istället för tillrättavising och hot om utvisning så vägledde hon istället eleven så att eleven lyckades börja skriva.

Konsekvenserna av att eleverna blir fokus för problemen begränsar sig inte bara till själva lärandet. Det sociala spelet i klassrummet leder till en stigmatisering av barnen, som blir en självuppfyllande profetia. Barnen ”blir” sin diagnos. De accepterar och internaliserar att de är bråkiga, stökiga, har svårt att koncentrera sig och är impulsiva.

UTVECKLA EN NY PEDAGOGISK BAS

Lärarna i Adriana Velasquez studie präglades av uppfattningen om ADHD-barnen som problem. Både hon och Bo-Lennart Ekström i hans avhandling *Kontroversen om DAMP*, konstaterar att det beror på att medicinska förklaringsmodeller nästan

helt tagit över de pedagogiska. Bo-Lennart Ekström lade 7 september 2012 fram sin avhandling vid utbildningsvetenskapliga fakulteten, Göteborgs universitet.

– Jag blev själv överraskad av mina resultat, säger han. Både de medicinare som säger att ADHD huvudsakligen är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och de medicinare som tror att ADHD är en bredare fråga diskuterar skolans pedagogik på ett så självklart sätt. Men pedagogerna har ingen som helst auktoritet på det medicinska området. De har till och med svårt att hävda sin auktoritet på det pedagogiska området mot medicinerna när det gäller exempelvis ADHD. Det medicinska perspektivet är så starkt att inte ens pedagogerna förmår tänka i pedagogiska termer.

Men ADHD är i allra högsta grad en pedagogisk fråga, menar de båda. Genom att se elevens möjligheter och hitta alternativa vägar för eleven att arbeta så kan läraren hjälpa dessa barn att arbeta på ett bra sätt. Men för att komma dit måste pedagogerna ta – och få – utrymme att utöva sin kompetens: att vara pedagoger.

– Istället för att i första hand försöka förhindra vissa typer av beteenden behöver skolan utveckla en pedagogisk bas för att kunna möta den här typen av problem, säger Adriana Velasquez.

NÄSTAN UTFORSKAT OMRÅDE

Adriana Velasquez avhandling är ett pionjärarbete när det gäller att studera betydelsen av konkreta pedagogiska praktiker kring barn med ADHD-diagnos, som annars domineras av den neuropsykiatriska forskningen. Det är givetvis en fjäder i hatten, men att det forskats så lite på konkreta pedagogiska praktiker är samtidigt ett jätteproblem.

– Med mer forskning på området kanske vi kan hitta vägar att ändra den pedagogiska praktiken som gör att dessa barn får en möjlighet att lyckas i skolan istället för att misslyckas, och identifiera sig själv som ett misslyckande.

Det finns potentiellt väldigt mycket att vinna för barnen, deras föräldrar och i förlängningen hela samhället på mer forskning.

DAMP och ADHD

DAMP är en svensk neuropsykiatrisk diagnos. En person med diagnosen DAMP har bland annat koncentrationssvårigheter och nedsatt motorik. DAMP är en förkortning för Deficits in attention, motor control and perception. Diagnosen lanserades av den svenske psykiatrikern Christopher Gillberg på 1980-talet. Den ersatte i Sverige i mångt och mycket diagnosen MBD, Minimal Brain Dysfunction, som avskaffades helt 1990. Diagnosen DAMP är snarlik diagnosen ADHD, men i en mildare form.

Diagnosen DAMP har varit omdiskuterad. En grupp kritiker avvisar den svenska diagnosen DAMP och föredrar internationellt etablerade diagnoser som ADHD och DCD. Andra kritiker är skeptiska till neuropsykiatriska diagnoser generellt, alltså såväl DAMP som ADHD.

ADHD är en internationellt använd neuropsykiatrisk diagnos. En person med diagnosen ADHD utmärks av bristande uppmärksamhet och hyper- eller hypoaktivitet. ADHD står för Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder.

Även ADHD är ett omdiskuterat begrepp. De flesta är överens om att ADHD är relevant som uttryck för en samlad symptombild. Men det råder delade meningar om det som orsakar symtomen har sin grund i en hjärndysfunktion, uppväxtmiljön, en kombination av dessa eller någon annan faktor. Det råder även delade meningar om lämplig behandling.

Foto: Privat

Foto: Bengt Johansson

Adriana Velasquez nås på adriana.velasquez@liu.se. Hennes avhandling finns att ladda ner på uu.diva-portal.org
Bo-Lennart Ekström nås på bo-lennart.ekstrom@angered.goteborg.se. Hans avhandling finns att ladda ner på gupea.ub.gu.se

Textilier kommunicerar med din kropp

Textilier kan användas till mycket.

Textilier kan bland annat användas i rehabilitering.

De kan till exempel användas i en dräkt som kan få spända muskler att slappna av.

Begreppet smarta textilier står för textilier som kan mer än de traditionella textilierna. De kan känna, mäta, lyssna, anpassa sig, ge information och interagera med sin omgivning.

Smart Textiles är ett centrum för forskning kring och utveckling av smarta textilier. Målet med verksamheten är att skapa ett samarbete kring textilinnovation och funktionella textila lösningar, och att stärka tillväxten för Sveriges textilindustri. Huvudman för innovationssystemet är Textilhögskolan i Borås.

KOMBINERAR TEXTIL OCH TEKNOLOGI

Lena-Marie Jensen är utbildad textilekonom och arbetar nu som koordinator för de företagsprojekt som Smart Textiles driver.

– Smart Textiles hjälper företagen att hitta forskningskompetenser, eftersom vi har tillgång till textilrelaterad teknologi och annan kompetens inom textilområdet. Vi har också ett stort nätverk utöver textil, bland annat MedTech West som är bra på teknologi inom det medicinska området och som kompletterar vår teknologi.

Som exempel nämner Lena-Marie Jensen ett projekt där företaget Y-graft i samarbete med Smart Textiles håller på att ta fram ett textilt blodkärl, som ska kunna användas vid bypassoperationer, det vill säga operationer där man flyttar blodkärl eller ersätter blodkärl med implantat.

– Ibland vid bypassoperationer kan det bli förträngningar efteråt eftersom blodflödena inte alltid funkar, men med det här textila kärlet ska man kunna undvika

igenslamning. Textilier är också väldigt smidiga att forma, så det är ett bra material att arbeta med på många sätt, säger Lena-Marie Jensen.

ETT ELEKTRISKT KLÄDEPLAGG

Ett annat av företagsprojekten är Inventions, som tagit fram Elektrodress – ett hjälpmedel för patienter med spasticitet till följd av exempelvis CP eller stroke. Elektrodress är en specialdesignad rehabiliteringsdräkt som genom sina inbyggda elektriska stimulatorer kan minska patienternas muskelspänning och smärta och därmed öka rörelseförmågan. Att vara spastisk innebär att personen har en konstant ökad muskelspänning. Plagget ska genom sina inbyggda elektriska stimulatorer minska patienternas muskelspänningar och muskelsmärter.

Bakgrunden till Elektrodress är Fredrik Lundqvists mångåriga patienterfarenhet av arbete med patienter med neurologiska funktionsnedsättningar. Fredrik Lundqvist upptäckte att man genom att stimulera vissa reflexer kunde dämpa spasticiteten och därmed lättare röra ben och armar. Han upptäckte att man genom att stimulera vissa reflexer kunde få spastiska muskler att slappna av. Hos friska personer finns en funktion som gör att två motstående muskler samspelar när personer spänner dem. Om du till exempel spänner biceps så slappnar triceps av. Detta kallas för reciprok inhibering, och är en reflex som inte fungerar hos spastiska patienter.

Sedan 1960-talet har forskare vetat att man kan använda elektrisk stimulering

för att utlösa reflexer i enstaka muskler. Om exempelvis armen är spastisk är det oftast biceps som är spänd. Genom att stimulera triceps med en svag ström som motsvarar kroppens egen muskeltonus, kan man hjälpa biceps att slappna av.

ANVÄNDARVÄNLIGT PLAGG

Fredrik Lundqvist och Inventions utvecklade sedan idén om att använda elektrisk stimulering för att utlösa reflexen till ett helt rehabiliteringsprogram. Tillsammans med Smart Textiles, forskningscentrumet Centrum för Teknik i Medicin och Hälsa, MedTech West och Högskolan i Borås har man sedan tagit fram en dräkt bestående av ett par byxor och en tröja. I dräkten finns 58 elektroder och textila elektriska ledare som går till en liten kontrollenhet vilken programmeras av terapeuten att ge terapi på rätt ställe. Patienten tar sedan med sig Elektrodress hem och använder den i ungefär en timme, tre till fyra dagar i veckan.

Emma Sjöberg är ingenjör i medicin-teknik och arbetar på Inventions som vice VD.

– Det finns många fördelar med att elektroniken sitter i tyget. För att dräkten ska sitta tight och för att det ska vara enkelt och elastiskt att röra sig så är det nästan en förutsättning. Sen blir hjälpmedlet också lätt att tvätta.

Dräkten finns i storlekar för både vuxna och barn. Emma Sjöberg berättar att en sak de var noga med under arbetet med att ta fram plagget var att det inte på något sätt skulle fungera hämmande för personer med en redan fungerande motorik.

Foto: LionHector /Stockphoto

Inom en snar framtid kan det bli aktuellt att använda textilier inom kirurgin, till exempel för att göra konstgjorda blodkärl.

– En patient som redan kan klä sig ska även kunna klä på sig det här plagget, säger hon.

HJÄLPMEDEL MED POTENTIAL

Emma Sjöberg tycker att projektet är unikt på så sätt att det finns en väldigt tydlig nytta som lätt går att se framför sig.

– Förbättringen av livskvalitet är så påtaglig. Vissa som har behövt rullator kan plötsligt gå långa sträckor själva, och några av barnen som varit med och testat dresen kan använda sina armar och ben på ett sätt de inte kunnat tidigare. Det gör det möjligt för dem att vara aktiva på ett helt nytt sätt, exempelvis när de leker med andra barn.

Hittills är det cirka 330 patienter som har använt sig av behandlingsmetoden

där man placerar ut elektroder. Av dem så är de flesta cp-skadade. Men även patienter med MS, stroke och Parkinson kan ha hjälp av Elektrodress. Många patienter har också kunnat undvika operationer och andra behandlingsmetoder som botulinumtoxininjektioner och läkemedel.

Emma Sjöberg berättar att ett mål är att Elektrodress ska finnas tillgänglig som ett hjälpmedel i landstingens sortiment. Hon tror dessutom att elektrodressen kan komma även andra patienter till nytta, även de som inte är diagnostiserade med spasticitet.

– I och med sin muskelavslappande effekt kan man tänka sig att den går att använda för exempelvis idrottsskador, eller fibromyalgi. Men för att veta det behöver man givetvis genomföra fler forskningsstudier och kliniska tester av hjälpmedlet.

Foto: Inventions

Emma Sjöberg nås på emma@inventions.se
Lena Marie Jensen nås på lena-marie.jensen@hb.se

Foto: Henrik Bengtsson

Foto: SimmiSimons/Stockphoto

Ganska ofta vill skolan och socialtjänsten samarbeta om fall med familjer som har problem. Ibland blir även barn- och ungdomspsykiatri inkopplad. Dessa samarbeten blir ofta väldigt inåtriktade. Det betyder att de barn och familjer som ärendena faktiskt handlar om och som behöver hjälp känner sig utelämnade.

Bättre samarbete skulle gynna barnen

Skolan, socialtjänsten och vården skulle behöva samarbeta på ett annat sätt än nu.

Då skulle de kunna ge bättre hjälp till barn i familjer där det finns problem.

Skolan och socialtjänsten är de två instanser som fångar upp de allra flesta barn med allvarlig psykisk ohälsa och i övrigt svåra förhållanden. Skolplikten gör att skolan automatiskt blir en aktör i dessa situationer. På samma sätt blir socialtjänsten ofta inkopplad, eftersom de har en absolut plikt att ingripa när de får reda på missförhållanden där barn är inblandade. Ofta söker skola och socialtjänst stöd hos barn- och ungdomspsykiatri, BUP, när det handlar om barn med allvarlig psykisk ohälsa. Föräldrar vänder sig också till BUP vid exempelvis misstan-

kar om att barnen har neuropsykiatriska funktionsstörningar. Det gör att dessa tre aktörer – BUP, skolan och socialtjänsten – samarbetar om en hel del svåra fall där barn mår dåligt och far illa.

Tyvärr fungerar det samarbetet ofta inte särskilt ändamålsenligt. Camilla Blomqvist har i sin avhandling *Samarbete med förhinder – om samarbete mellan BUP, socialtjänst, skola och familj* sett att samarbetet ofta inleds med en lång period av internt utredande, vilket gör föräldrar och barn frustrerade, och ibland förtvivalde. Genom att redan i

början bestämma målet för samarbetet, och hela tiden ha fokus på att hjälpa barnen och föräldrarna, går det att göra dessa samarbeten mer ändamålsenliga, säger Camilla Blomqvist. Camilla Blomqvist är fil dr i socialt arbete och socialchef i Stenungsund. Hon lade fram sin avhandling vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet.

STÖKIGT HEMMA – INGEN VÅRD

De ärenden Camilla Blomqvist studerat handlar om barn med mångfacetterade

problem. Det är inte alltid barnen själva som givit upphov till problemen i familjen, utan det kan vara föräldrar som bråkar eller har svårt att sätta gränser, eller syskon som har problem. Barnen har haft problem i skolan, som gjort att skolan provat olika typer av stödåtgärder. Föräldrarna till barnen har ofta misstänkt att barnen har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Barnen kan ha självskadebeteenden, och har i vissa fall varit självmordsbenägna.

Dessa barn har så småningom hamnat på såväl socialtjänstens som skolans och BUP:s bord. Ofta har det varit skolan, föräldrarna eller socialtjänsten som tagit kontakt med den barn- och ungdomspsykiatriska vården, eller barnen själva.

Redan här finns ett problem, säger Camilla Blomqvist.

– Det är inte ovanligt att BUP inte vill ta sig an ett barn som har för stökiga hemförhållanden. BUP kan då säga att hemförhållandena är socialtjänstens ansvarsområde, och att barnets hemförhållanden måste vara tillräckligt ordnade för att BUP ska kunna ta sig an det.

ABSOLUTA OCH RELATIVA ANSVAR KROCKAR

Detta grundar sig i att BUP har ett annat uppdrag än socialtjänsten och skolan, säger Camilla Blomqvist. Skolplikten gör att skolan både har en skyldighet och en rättighet att blanda sig i om barnen inte kommer till skolan, eller inte lär sig det de ska. Socialtjänsten har på liknande sätt ett yttersta ansvar för allas väl. De måste ge människor som inte har mat matkupper, människor som inte har någonstans att sova ett natthärbärge, och familjer som inte fungerar hjälp och stöd.

BUP har inget motsvarande uppdrag. BUP är en del av vården. De tar emot människor som fått en tid, och behandlar dem. Om patienten ifråga inte kommer till en behandling kan de få en ny behandlingstid men därefter faller ärendet utanför BUP:s ansvarsområde. BUP i öppenvård är en frivillig instans och bygger helt på att människor själva vill ha kontakt.

Det är alltså förklarligt varför BUP inte tar sig an vissa barn som kanske behöver

hjälp. Men det är samtidigt ofta inte det bästa för barnet, eller för familjen.

INTERNA PROCESSER UTESTÄNGER BARNEN OCH FÖRÄLDRARNA

Många fall resulterar ändå i att de tre instanserna beslutar sig för att samarbeta. Men då uppträder andra problem.

– Samarbetet blir ofta inåtvänt och processfokuserat. Representanter för socialtjänsten, skolan och BUP träffas och utvärderar situationen, utifrån de olika professionernas perspektiv. De diskuterar med kollegor och kommer så

småningom fram till förslag på åtgärder. Men då kan det ha gått månader, och under tiden har både barnen och föräldrarna lämnats utanför.

En konsekvens är att den föreslagna åtgärden kanske inte alls var i linje med vad föräldrarna eller barnen tänkt.

– Ofta har samarbetet utifrån föräldrarnas och barnens synvinkel kommit till stånd efter en lång och jobbig period. För dem är det ett ljus i tunneln, ett tecken på att någonting faktiskt är på väg att hända, som kanske kan vända den extremt jobbiga trend de varit inne i. Men så försvinner de här tre ansvariga instanserna in i interna diskussioner och utvärderingar, och föräldrarna och barnen ser ingenting på flera månader.

LÄTT OCH SVÅRT ATT FÖRBÄTTRA SAMARBETET

Men det finns vägar ur detta. Camilla Blomqvist tror att det både är ganska lätt och ganska svårt att förbättra skolans, socialtjänstens och BUP:s samarbete kring barn i denna typ av besvärliga situationer. Det är ganska lätt, eftersom det varken behövs nya strukturer eller nya resurser. Det behövs bara att de inblandade yrkesutövarna och beslutsfattarna tänker annorlunda. Men de inblandade yrkesutövarna och beslutsfattarna måste tänka om tillsammans.

– Barnen och föräldrarna måste få se ganska snabba resultat, även om de inte behöver vara jättestora. Det gäller att hela tiden ha med föräldrarna och barnen i arbetet, så de vet vad som händer och varför. De behöver ett kvitto på att det nu börjar hända saker, saker som drar åt rätt håll.

Camilla Blomqvist säger att socialtjänsten, skolan och BUP bör tänka mer på vilka problem de ska samarbeta kring.

– Det är inte säkert att alla tre måste vara inblandade i ett samarbete bara för att problemet är stort. Ibland kanske det

"Samarbetet blir ofta inåtvänt och processfokuserat."

går att nå bättre resultat via andra vägar. Men när de väl bestämt sig för att samarbeta måste de så snart som möjligt bestämma vad samarbetet har för mål. Vad vill de uppnå?

Hon har också kunnat konstatera att skolan ibland backat när de inte fått gehör för att en elev behöver stöd från BUP. I de fallen bör kanske skolan stå på sig oftare, säger hon.

BUP måste ta ett ansvar även i snåriga problem med trassliga hemsituationer, för att barnens bästa kräver det. Alla tre aktörer är trots allt tillsatta för att ge så bra stöd de bara kan åt barn och deras föräldrar. För att göra det på bästa sätt måste de se över hur de arbetar – och samarbetar – kring barn med särskilt besvärliga problem.

Foto: My Blomqvist

Camilla Blomqvist nås på camilla.blomqvist@stenungsund.se. Hennes avhandling finns att ladda ner på gupea.ub.gu.se

Assistansberättigade nöjda med sina handläggare

Handläggare hjälper de som behöver få assistans.

Många som får hjälp är nöjda med hjälpen.

Det visar en ny undersökning.

Försäkringskassan har genomfört en enkätundersökning av de personer som hade assistansersättning under 2010. Rapporten tar upp både assistansersättningens kostnadsutveckling och hur de assistansberättigade upplever Försäkringskassans bemötande och kompetens när det gäller assistansbehovet. Fokus ligger på brukarnas egna upplevelser av den personliga assistansen.

Drygt 10 000 personer har deltagit i enkäten, vilket motsvarar hela 67 procent av landets assistansberättigade. De flesta assistansberättigade har eget boende, och större delen har någon form av rörelsenedsättning. Ungefär hälften har förvärvat sin funktionsnedsättning under sin livstid.

ROLIGT MED BERÖM

Undersökningen visar att de flesta assistansberättigade anser att deras personliga handläggare har haft tillräckligt med kunskap om deras funktionsnedsättning, och att de fått det antal timmar de begärt i stöd.

Ieva Reine är analytiker på Försäkringskassan, och var projektledare för enkätundersökningen.

– Den här undersökningen var tänkt att kartlägga situationen hos de assistansberättigade som är våra kunder. Vilka behov de har, om ersättningen täcker deras behov och hur deras tillvaro påverkas av ersättningen. Vi fick också en bra bild av hur de upplever vårt bemötande.

I den typen av verksamhet, där man jobbar med att bevilja ersättningar till personer med funktionsnedsättning, brukar det ofta finnas färre nöjda kunder. Men här är större delen av gruppen positiv till sina handläggare.

– Självklart händer det att vi gör felbedömningar, men det personliga mötet

verkar ändå vara något som upplevs som positivt. Det är roligt att kunna förmedla det till våra handläggare, som inte får beröm så ofta, säger Ieva Reine.

VILL BELYSA BARNPERSPEKTIVET

En övervägande del uttryckte också att de inte upplevt särbehandling utifrån faktorer som kön, etnicitet eller sexuell läggning. De som upplevt att de inte blivit bemötta respektfullt var i huvudsak yngre brukare, som tyckte att de blivit bemötta mindre respektfullt på grund av sin ålder.

– Detta planerar vi att ta upp i en rapport som tar upp barnperspektivet, säger Ieva Reine. Självklart vill vi veta mer om de som inte är nöjda med det bemötande de fått, och vad det beror på och vad vi kan göra åt det.

ORO FÖR FRAMTIDEN

En del av rapporten tar också upp frågan om i vilken utsträckning personlig assistans ger brukarna möjlighet att leva som andra. Resultatet visar att assistansen är ett betydelsefullt stöd, men att många oroar sig för framtiden.

– Den oron är inte specifikt kopplad till just oss, utan är snarare en generell oro för ett hårdare klimat när det gäller assistansberättigande. Många är rädda att det positiva som kommer med assistansersättningen ska försvinna, säger Ieva Reine.

Hon berättar att många av de som skulle svara på enkäten var oroliga för att syftet med den var att avslöja fusk. Men när det visade sig att det inte var så, utan att det tvärtom var en möjlighet att uttrycka sig, var responsen väldigt positiv.

– Vi har fått många telefonsamtal av enkättagare, som vill tala om att de uppskattat den här typen av direktkom-

munikation. Ofta finns det inte så många ställen där man får uttrycka och beskriva sin situation på det viset.

POPULÄR STUDIE

Många intresseorganisationer har visat intresse för undersökningens resultat, och Försäkringskassan har presenterat resultaten i flera olika forum. Även assistansanordnare har varit intresserade av att ta del av rapporten.

– Få studier undersöker hur brukarna upplever sin relation till sin assistansanordnare. Det här blir en möjlighet för assistansanordnarna att utveckla sin verksamhet, och även en indikation på huruvida socialförsäkringsreformen fungerat eller ej, säger Ieva Reine.

Hon berättar också att uppföljningen planeras bli ett treårigt projekt som är ett samarbete mellan Försäkringskassan och Institutionen för folkhälso- och vårdvetenskap, Funktionshinder och Habilitering, vid Uppsala universitet.

– Projektet börjar nästa år, och i det ska vi analysera om den personliga assistansen uppfyller folkhälsomålen. Vi tänker fördjupa oss mer i vilka insatser som är viktiga för att skapa en meningsfull tillvaro med arbete, studier, och så vidare. Vad man ska tänka på när man beviljar stödet. Assistans ska inte bara vara hjälp med att äta och dricka, det ska hjälpa brukaren att leva som alla andra.

Foto: Privat

Ieva Reine nås på ieva.reine@forsakringskassan.se.

Foto: Jim Frisk

Hallå där,

Hallå där, Lars Wärngård, adjungerad professor i toxikologi och nu programchef vid FAS – Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap.

VAR KOMMER DU IFRÅN FÖR BAKGRUND?

– Jag är alltså toxikolog i grunden, och har arbetat på bland annat Astra Zeneca. Där jobbade jag med att bygga upp deras molekylärtoxikologiska avdelning. Innan jag började på FAS den 1:a augusti så jobbade jag på VINNOVA. Där var jag bland annat chef för avdelningen Produktion och arbetsliv, som sysslar mycket med arbetsorganisation och ledning.

VAD BLIR DIN ROLL PÅ FAS?

– Som programchef så ansvarar jag för att de satsningar vi gör fungerar på ett transparent sätt, det vill säga att de utlysningar och bedömningar vi gör sker korrekt, så att alla som ansöker om projektbidrag får en rättvis bedömning av sina ansökningar.

VARFÖR FAS?

– Jag tyckte att FAS verkade vara en spännande arbetsplats. Forskning är så viktigt för hur Sverige fungerar, och jag vill att fler ska få upp ögonen för de projekt som vi finansierar. På det sättet kommer fler att kunna dra nytta av forskningen.

VAD HAR FAS FÖR ROLL I FUNKTIONSHINDERFORSKNINGEN?

– FAS har ett samordningsansvar när det gäller funktionshinderforskning, och bidrar till utvecklingen av fältet genom finansiering i form av programstöd, projektbidrag och långsiktiga nätverksstöd. Forskning som berör hörselnedsättning är ett exempel på ett område som FAS stödjer.

Lars Wärngård nås på lars.warngard@fas.se

Läsvärt

Forskning om funktionshinder kartlagd

Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap, FAS, har i samråd med andra finansierare gjort en kartläggning av forskning kring hinder för full delaktighet i samhälle och arbetsliv för människor med funktionsnedsättning. Kartläggningen har gjorts på uppdrag av Socialdepartementet. Resultaten visar bland annat att forskning om funktionsnedsättning och funktionshinder framstår som ett dynamiskt, mångfacetterat fält med en stark tvärvetenskaplig profil och med stor potential. En stark utveckling har skett under de senaste tio åren. Samtidigt kunde man konstatera att den statliga finansieringen stagnerat, och färre antal unga forskare och publicerade avhandlingar. Forskningen berör i hög grad vuxna personers förhållanden, medan forskningen som fokuserar på barn och äldre är av

minde omfattning. I rapporten föreslås framtida insatser för att främja områdets fortsatta framgång och vidareutveckling.

minde omfattning. I rapporten föreslås framtida insatser för att främja områdets fortsatta framgång och vidareutveckling.

Rapporten heter **FORSKNING OM FUNKTIONSNEDSÄTTNING OCH FUNKTIONSHINDER 2002–2010: KARTLÄGGNING, ANALYS OCH FÖRSLAG**. Den är utgiven av Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap (FAS) och kan hämtas från www.fas.se/sv/Publicerat/Rapporter/

Viktiga händelser i handikapphistorien

Tanken med denna skrift är att presentera händelser, insatser, lagar och politiska beslut som sammantaget ger en överskådlig bild av den svenska handikappolitiska historien. Årtalen redovisas i en berättelse som ger ett historiskt sammanhang. Författarna Inger Persson Bergvall och Malena Sjöberg skriver om handikapprel-

sen som dragit igång en rad insatser och sedan arbetat för att stat, kommuner och landsting, alltså det offentliga, skulle ta ansvar för område efter område. De skriver också i olika avsnitt om vad som hänt vad gäller social trygghet, skola, arbete, boende, tillgänglighet, kultur och mänskliga rättigheter.

Skriften heter **ÅRATAL – UR HANDIKAPPHISTORIEN**. Författare är Inger Persson Bergvall och Malena Sjöberg. Den är utgiven av Handikapphistoriska föreningen inom ramen för arvsfondsprojektet Handikapphistoria i kulturarvet. Den kan hämtas från www.hhf.se/121019ÅRATALliten.pdf

Läsvärt

Handikapphistoriska föreningen jubilerar

Handikapphistoriska föreningen fyller 25 år i år. Som ett led i detta jubileum vill föreningen lyfta fram historisk forskning om människor med olika funktionsnedsättningar och om samhällets åtgärder och vilken relevans de historiska kunskaperna kan ha idag. Bokens tio kapitel är författade av forskare som disputerat på historiskt inriktade avhandlingar som på olika

sätt berör människor med funktionsnedsättningar. Förutom fackhistorisk vetenskap representerar författarna andra ämnesområden, som bland annat pedagogik, handikappvetenskap, sociologi och etnologi. Författarna ger exempel på historisk forskning om människor som kallats fånar, sinnesslöa, blinda, döva, polioskadade och neurosedynbarn.

Boken vänder sig till utbildningar med inriktning mot behandling, stöd och service till personer med funktionsnedsättningar, men också till andra som är intresserade av historia och funktionshinderspolitik.

Boken heter UTANFÖRSKAPETS HISTORIA – OM FUNKTIONSNEDSÄTTNING OCH FUNKTIONSHINDER. Redaktörer är Kristina Engwall och Stig Larsson. Boken är utgiven av Studentlitteratur, Lund.

En tillgänglig studiesituation

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, arbetar för att barn, ungdomar och vuxna oavsett funktionsförmåga ska få förutsättningar att nå målen för sin utbildning. Det gör myndigheten genom specialpedagogiskt stöd, undervisning i specialskolor, tillgängliga läromedel och statsbidrag som ett komplement till kommunernas och skolornas egna resurser.

I en serie skrifter som vänder sig till anordnare av utbildning för vuxna, skolledare, lärare, studie- och yrkesvägledare och politiker presenteras olika stödinsatser och tillgänglighetslösningar. Där presenteras även viktig övergripande information om stödinsatser, som till exempel ansvarsfördelning, vilka lagar och regler som styr funktionshinderspolitik och ut-

bildningspolitik inom området utbildning för vuxna.

Flera skrifter i serien finns, men några exempel är ATT GÖRA STUDIESITUATIONEN TILLGÄNGLIG FÖR VUXNA MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING (ÖVERGRIPANDE INFORMATION OM STÖDINSATSER), ATT GÖRA STUDIESITUATIONEN TILLGÄNGLIG FÖR VUXNA MED AUTISMSPEKTRUMTILLSTÅND och ATT GÖRA STUDIESITUATIONEN TILLGÄNGLIG FÖR VUXNA MED ADHD. Skrifterna kan beställas och hämtas från Specialpedagogiska skolmyndigheten, www.spsm.se

Hållbar utveckling kräver skärpta krav på tillgänglighet

Vilka kostnader och vinster finns med en samhällsplanering som inkluderar medborgare med funktionsnedsättning? Sverige saknar en diskrimineringslag som omfattar tillgänglighet. Den lagstiftning om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning som funnits i decennier räcker inte till. Detta menar den svenska funktionshindersrörelsen. Man har därför genom samarbetsorganisationerna Lika Unika och Handikappförbunden anlitat Dan Andersson, före detta chefekonom på LO, för att i en samhällsekonomisk

studie ta fram kostnader och vinster med en ändrad diskrimineringslag.

I rapporten *Dörrarna stängs innan alla fått plats* hävdar han att det senaste decenniets låga bostadsbyggande har ökat omloppstiden för bostadsbeståndet från 70 till 180 år. Även satsningarna på infrastruktur har släpat efter sedan lång tid. Eftersatta investeringar skapar framtida stora kostnader. Samhällskostnaderna för otilgänglighet i form av tillväxtbortfall och produktivitet kan med bred marginal räknas hem mot kostnaderna för ett till-

gängligt samhälle. För funktionshindersrörelsen är det en fråga om mänskliga rättigheter – att samhällsplanering och infrastruktursatsningar utgår från att alla medborgare blir inkluderade.

Rapporten heter DÖRRARNA STÄNGS INNAN ALLA FÅTT PLATS. Den är skriven av Dan Andersson och kan hämtas från www.hso.se och www.likaunika.se. Funktionshindersrörelsens egen analys av rapporten heter JODÅ, TILLGÄNGLIGHET LÖNAR SIG (VI HAR RÄKNAT PÅ DET). Den kan hämtas från www.hso.se och www.likaunika.se

Delaktighet i olika perspektiv

Gregor Maxwell har i sin avhandling vid Högskolan för lärande och kommunikation, Högskolan i Jönköping studerat hur barn med funktionsnedsättning/barn med svårigheter påverkas av sin funktionsnedsättning i skolaktiviteter och när det gäller att delta i andra aktiviteter. Han har studerat barns delaktighet med avseende på hur ofta de deltar i aktiviteter och i vilken grad de är engagerade i dessa aktiviteter. Tidigare forskning har vanligen inte tagits med graden av engagemang. Förutom att systematiskt gå igenom tidigare forskning har författaren bland

annat jämfört policydokument för skolutbildning i Skottland och Sverige med avseende på begreppet delaktighet. Författaren har också med utgångspunkt i WHO:s klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, barn- och ungdomsversion, ICF-CY, studerat hur begreppet delaktighet kan tydliggöras och också kunna bli praktiskt användbart. Författaren konstaterar såväl teoretiska som praktiska brister i den nuvarande versionen av ICF-CY och att en fortsatt utveckling av ICF-CY borde omfatta såväl individens delaktighet som

individens engagemang i dessa aktiviteter. I väntan på en reviderad utgåva av klassifikationen kan personens egen upplevelse av sin egen delaktighet (ett subjektivt perspektiv) läggas till, som en kompromisslösning.

Avhandlingen heter BRINGING MORE TO PARTICIPATION: PARTICIPATION IN SCHOOL ACTIVITIES OF PERSONS WITH DISABILITY WITHIN THE FRAMEWORK OF THE INTERNATIONAL CLASSIFICATION OF FUNCTIONING, DISABILITY AND HEALTH FOR CHILDREN AND YOUTH. **Författare är** Gregor Maxwell. **Avhandlingen kan hämtas från** www.diva-portal.org

Hjälpmedel som kognitivt stöd i vardagen

Eva Lindqvist har i sin avhandling vid Institutionen för neurobiologi, Vårdvetenskap och Samhälle, sektionen för arbetsterapi, Karolinska institutet, studerat hur användbara olika hjälpmedel är, och vilka svårigheter som personer med kognitiva problem upplever. De grupper författaren fokuserat på i avhandlingens fyra delstudier var personer med tidig demens och personer som drabbats av stroke och till följd av det fått kognitiva svårigheter. Avhandlingens resultat visade att för att ett hjälpmedel skulle vara användbart

var det viktigt att stödet avsåg något som användaren ville kunna göra, och också resulterade i att personen faktiskt gjorde det han eller hon önskade göra. För vissa av deltagarna var stödet från närstående när det gällde att använda hjälpmedel som kognitivt stöd av stor betydelse. Att kunna använda hjälpmedlet, att hjälpmedlet var utprovat och individuellt anpassat, och att hjälpmedlet fungerade utan problem var centrala faktorer för att ett hjälpmedel som kognitivt stöd skulle uppfattas som användbart och nyt-

tigt. Resultaten pekade på vikten av att ta hänsyn till både den sociala och den fysiska omgivningen hos den person som erbjuds ett hjälpmedel som kognitivt stöd och inte endast fokusera på kvinnans eller mannens kognitiva svårigheter.

Avhandlingen heter ASSISTIVE TECHNOLOGY AS COGNITIVE SUPPORT IN EVERYDAY LIFE FOR PERSONS WITH DEMENTIA OR STROKE. **Författare är** Eva Lindqvist. **Avhandlingen kan hämtas från** publications.ki.se

POSTTIDNING B

Institutionen för folkhälso-
och vårdvetenskap
Box 564, 751 22 Uppsala

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen
med nya adressen på baksidan (ej adressidan)

Kalendern

2012

DECEMBER

2-5 Jerusalem, Israel
The Gerry Schwartz and
Heather Reisman 3rd Interna-
tional Conference on Pediatric
Chronic Diseases, Disability
and Human Development
www.isas.co.il/chhd

2013

FEBRUARI

5-6 Linköping
The 2013 Nordic Conference on
Implementation of Evidence-
Based Practice
www.imh.liu.se/implementering-och-larande

MARS

14-15 Stockholm
FORSA's (Förbundet för forsk-
ning i socialt arbete) sym-
posium: Brukarinflytande i
forskning och praktik
www.forsa.nu

APRIL

9-11 Greenwich, Storbritannien
Discourses of Inclusion and
Exclusion
www.dprconference.com

11-12 Lille, Frankrike
Disability between Individual
Trajectories and Institutional
Rationale: Employment, Work
and Social Policy
www.ceriesrqth.net/colloque

MAJ

30-31 Turku, Finland
Nordic Network on Disability
Research (NNDR):
12th Research Conference
www.nndr2013.fi

AUGUSTI

22-24 Tokyo, Japan
Asia-Pacific 3rd Regional
Conference
www.iassid.org

**Spar pengar och miljö,
läs oss på webben!**

Vill du hellre läsa FORSKNING OM FUNKTIONSHINDER PÅGÅR på
webben, och därmed spara både pengar och miljö? E-posta din
anmälan till cff@cff.uu.se så får du tidningen i PDF-format istället.

Nästa nummer ...

... av Forskning om funktionshinder
pågår kommer vecka 11.

Manusstopp 8 februari 2013.

UPPSALA
UNIVERSITET

Forskning om funktionshinder pågår är utgiven av
Centrum för forskning om funktionshinder, Uppsala
universitet. Institutionen för folkhälso- och vårdvetenskap,
Box 564, 751 22 Uppsala.

Ansvarig utgivare Päivi Adolfsson, tel. 018-471 64 45,
paivi.adolfsson@cff.uu.se

Redaktör Lennart Köhler, tel. 018-56 12 03,
lennart.kohler@ordvet.se
Karin Sonnander, tel. 018-471 61 69,
karin.sonnander@pubcare.uu.se

Tidningsärenden Centrum för forskning om
funktionshinder, 018-471 64 45, cff@cff.uu.se

Grafisk produktion Matador Kommunikation, Uppsala.

Omslagsfoto Nikolaev/iStockphoto.

Tryck Edita Västra Aros.

Tidningen ges ut fyra gånger om året.
På Centrum för forskning om funktionshinderns hemsida
kan man hitta alla tidigare nummer av tidningen:
www.cff.uu.se/Tidskrift/

ISSN 1103-1956